

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. ректора

Надія ДРОБИК
Надія ДРОБИК
26 квітня 2024 р.

ПРОГРАМА

вступних випробувань до аспірантури для здобуття ступеня

доктора філософії зі спеціальності

015 ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Тернопіль – 2024

Програма складена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, Закону України «Про вищу освіту» від 6 вересня 2014 року, постанови КМ України «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261 та Наказу Міністерства освіти і науки України «Умови прийому на навчання до закладів вищої освіти України в 2020 році» від 11 жовтня 2019 року № 1285, «Правил прийому до аспірантури та докторантури Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка на 2024 рік» (<https://tnpu.edu.ua/naukova-robota/pravila-vstupu-do-asp-ranturi.php>).

Програма з дисципліни «Професійна педагогіка» є базовою з підготовки фахівців третього освітньо-наукового рівня спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Програма обговорена і затверджена на засіданні кафедри машинознавства і транспорту (протокол № 8 від 28 березня 2024 р.).

Метою вивчення програми є формування знань про основні концепції, принципи, методики, технології професійної освіти; розкриття основних проблем сучасної неперервної професійної освіти (професійно-технічної, вищої та додаткової); тенденцій розвитку, змісту та технологій навчання, методів формування професійного мислення; розвиток професійно важливих якостей та властивостей особистості.

Під час вивчення навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» значна увага приділяється оволодінню категоріально-понятійним апаратом і термінологією, необхідними для глибокого розуміння теоретико-методичних засад розвитку професійної освіти; аналізу нормативної бази функціонування закладів професійної освіти.

Під час підготовки до екзамену вступник повинен:

знати: основні принципи, концепції професійної освіти; її методологічну основу;

вимоги до змісту професійної освіти відповідно до нормативних документів (постанови, накази, листи);

предмет, завдання і структуру професійної педагогіки;

принципи професійного навчання та виховання, закономірності розвитку особистості людини;

закони й закономірності функціонування єдиної педагогічної системи, а також, відповідно, й цілісного педагогічного процесу, що відбувається в ній;

систему сучасної неперервної професійної освіти (професійно-технічної, вищої та додаткової) України;

основи дидактики професійного навчання;
сутність, структуру, зміст професійного виховання;
комунікативні процеси в професійній діяльності;
педагогічний менеджмент у професійній освіті.

вміти: здійснювати цілетворення відповідно до змісту й форм професійної освіти;

реалізовувати діагностику освітніх досягнень суб'єктів навчання (учнів, студентів, слухачів);

створювати здоров'язбережувальне середовище у закладах професійної освіти (професійно-технічної, вищої та додаткової);

використовувати інноваційні методи й технології професійної освіти;

застосовуючи педагогічні знання щодо етапів розвитку особистості, самостійно організовувати та контролювати особистісний та професійний розвиток;

застосовувати методи досліджень як засоби вивчення ефективності освітнього процесу у закладах професійної освіти (професійно-технічної, вищої та додаткової);

формувати в суб'єктів навчання ключові компетентності для життя, зокрема вміння вчитися у закладах професійної освіти, наскрізні вміння та вибудовувати стратегії власного саморозвитку й самовдосконалення.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

1. Професійна педагогіка – наука і навчальний предмет. Диференціація педагогіки, особливості становлення й розвитку професійної педагогіки. Філософсько-методологічні основи професійної педагогіки. Професійна педагогіка як галузь педагогічної науки. Предмет і завдання професійної педагогіки. Особистість як об'єкт професійної освіти. Основні категорії професійної педагогіки. Тезаурус професійної педагогіки. Теоретичні основи формування змісту та вивчення курсу професійної педагогіки. Зміст і структура курсу. Методичні рекомендації щодо аудиторної та самостійної над курсом.

2. Системний підхід до формування основ професійної освіти. Поняття про педагогічну систему (ПС). Структурні та функціональні компоненти ПС. Закони функціонування ПС. Стислий історичний огляд організації і діяльності кращих зразків педагогічних систем. Професійна освіта як соціокультурний інститут та педагогічний феномен. Підготовка виробничих/трудова ресурсів держави як соціальна і наукова проблема. Професійна освіта як педагогічна система. Система професійної освіти України: мета і завдання функціонування, суспільні функції. Основні тенденції та напрями розвитку сучасної системи неперервної професійної освіти в Україні. Особистісно-орієнтована професійна освіта. Професіограма та професіографічний підхід до формування особистості фахівця.

3. Психологічні основи професійної педагогіки. Предмет і завдання психології професійної освіти і розвитку фахівця. Навчально-професійна діяльність як умова професійного особистісного розвитку. Мотиваційно-ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності. Професійно важливі психологічні якості особистості. Поняття про акмеологію як науку. Предмет акмеології та його стисла характеристика. Роль і місце акмеології в системі наук про людину. Акмеологічні основи професійної освіти. Акмеологічні основи професійно-особистісного розвитку фахівця. Авторська система діяльності (АСД) професіонала та основні закономірності її формування. Психологічні бар'єри в професійному самовизначенні. Психологічні механізми професійно-особистісного розвитку фахівця

ДИДАКТИКА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ/ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

1. Теорія та методика професійної (професійно-технічної) освіти. Організаційно-педагогічні основи професійно-технічної освіти (ПТО).

Принципи професійного навчання. Зміст професійної (професійно-технічної) освіти і характеристика його основних компонентів. Державний стандарт професійної (професійно-технічної) освіти як основа для формування її змісту. Організаційні форми освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Послідовність (алгоритм) вибору методів навчання. Методи теоретичного навчання. Показник інтелектуалоемності професійної підготовки. Показник загальноосвітньої бази професійної підготовки. Характеристика практичних (виробничих) методів навчання. Інструктування як специфічний метод виробничого навчання. Сутність вступного, поточного та заключного інструктування. Інформаційні й модульні технології у професійній освіті. Виробнича й переддипломна практики у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: планування, організація та проведення. Дипломне проектування та його специфіка здійснення у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Засоби навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

2. Теорія та методика вищої освіти. Вища школа як підсистема професійної освіти. Організаційно-педагогічні основи вищої освіти (ВО). Місія університету в регіоні, вузівський комплекс. Основні положення державного стандарту ВО. Зміст підготовки фахівців у ЗВО. Теоретична та практична підготовка студентів у закладів професійної освіти. Зміст та освітні програми ЗВО. Форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти. Технології навчання у ВО. Методи практичного і виробничого навчання у закладах професійної освіти. Основи самостійної роботи студентів. Контроль та оцінювання знань, умінь і навичок студентів. Розвиток творчих та пізнавальних здібностей студентів. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі.

3. Теорія та методика додаткової освіти. Особливості додаткової професійної освіти як підсистеми неперервної освіти дорослих. Функції і зміст додаткової професійної освіти. Види додаткової професійної освіти. Особливості процесу навчання в системі додаткової професійної освіти. Організаційні форми, методи і технології навчання в системі додаткової професійної освіти.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОГО ВИХОВАННЯ

1. Професійне виховання майбутніх фахівців. Сучасне розуміння сутності виховання. Професійний розвиток особистості майбутнього фахівця/працівника як результат багатofакторного впливу: синергетична концепція. Поняття про мету професійного виховання: аксіологічний підхід. Стратегії виховання. Принципи професійного виховання. Структура процесу

виховання в професійній школі. Зміст професійного виховання. Виховання й навчання. Умови і фактори професійного виховання. Основи професійного самовиховання і саморозвитку. Вихованість особистості як мета і результат професійного виховання. Соціально-педагогічний супровід учнів/студентів професійної школи.

2. Методи і форми професійного виховання. Технології, методики і форми професійного виховання. Зв'язок і залежність між загальними і специфічними методами виховання в умовах професійної школи. Практика виховної та профорієнтаційної роботи у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Виховання у позаурочний час. Особливості трудового виховання учнів та студентів. Організована життєдіяльність учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти як основа особистого і професійного становлення. Форми і методи роботи педагогічних працівників із батьками учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Керівництво навчально-виховною роботою в системі професійно-технічної освіти та у закладах вищої освіти. Планування навчально-виховної роботи, види заходів навчально-виховної роботи в професійній освіті. Планування виховної роботи в навчальній/студентській групі. Педагогічна взаємодія працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти та ЗВО. Типи та шляхи здійснення взаємодії педагогічних працівників у навчальній групі. Контроль навчально-виховної роботи.

3. Організація виховної роботи з учнями/студентами, що перебувають у складних життєвих обставинах. Загальна характеристика учасників виховного процесу. Особливості контингенту учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, їхнє врахування в процесі виховної роботи інженерно-педагогічними працівниками і класним керівником. Цілі роботи з «групою ризику». Критерії добору в «групу ризику». Фактори ризику потрапляння студентів/учнів до складу «груп ризику». Основні виховні завдання роботи з учнями/студентами, котрі перебувають у складних життєвих обставинах. Стисла характеристика типів акцентуації характеру учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти найбільш підвладних алкогольній та наркотичній залежності. Етапи роботи педагогічного працівника професійної школи з учнями/студентами «групи ризику».

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ПЕДАГОГА (ВИКЛАДАЧА, ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА) ТА ПЕДАГОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІЙ) ОСВІТІ

1. Професіоналізм діяльності та особистості педагога вищої та професійної школи. Поняття про професіоналізм діяльності викладача й педагогічного працівника. Індивідуальна діяльність педагога як педагогічна система. Професіоналізм педагогічної творчості. Сутність педагогічної творчості. Взаємозв'язок теоретичного і практичного мислення у педагогічній творчості. Фактори продуктивної педагогічної творчості. Поняття про професійно-педагогічну компетентність як властивість особистості викладача й педагогічного працівника. Основні елементи професійно-педагогічної компетентності та їхня стисла характеристика. Шляхи формування професійно-педагогічної компетентності педагога. Визначення професійної компетенції. Професійна спрямованість. Професійно-важливі якості особистості педагога.

2. Професійно-педагогічна культура викладача/педагогічного працівника. Сутність професійно-педагогічної культури викладача. Педагогічні цінності в структурі професійно-педагогічної культури. Технологія педагогічної діяльності як компонент професійно-педагогічної культури. Комунікативні процеси в педагогічній діяльності. Навички спілкування в професійно-педагогічній праці, що містять у собі перцепцію (сприйняття), інтеракцію (взаємовплив) і комунікацію (обмін інформацією) в різних системах професійної школи («педагог-учень», «педагог-батьки», «педагог-педагог», «педагог-адміністратор»). Індивідуально-творчий компонент професійно-педагогічної культури.

3. Педагогічний менеджмент як наука і мистецтво. Поняття про управління освітніми системами та педагогічний менеджмент. Менеджмент як наука й мистецтво керування людьми, поведінка яких досить часто не вкладається в закони формальної логіки. Цілі та завдання педагогічного менеджменту в сфері професійної освіти. Принципи педагогічного менеджменту. Структура теорії управління освітніми системами. Предмет, продукт і результат праці менеджера освітньої сфери. Освітні комплекси. Основи управління освітнім процесом в умовах закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Основні умови попередження і подолання формалізму в освітньому процесі й у керуванні ним. Фактори, що визначають ефективність педагогічного менеджменту. Показники ефективності функціонування системи «керівник ЗВО/заклад професійної (професійно-технічної) освіти – викладач/педагог – учень/студент».

Екзаменаційні запитання

- Державний стандарт професійної (професійно-технічної) освіти.
- Філософсько-методологічні основи педагогіки професійної (професійно-технічної) освіти.
- Тенденції розвитку неперервної освіти в Україні і світі.
- Система професійної (професійно-технічної) освіти України: мета і завдання функціонування, суспільні функції.
- Професіограма та професіографічний підхід до формування особистості фахівця.
- Структура закладів професійної (професійно-технічної) освіти.
- Дидактика як теорія освіти і навчання.
- Наступність у діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти і загальноосвітньої школи.
- Мета, завдання і принципи професійної (професійно-технічної) освіти.
- Методи досліджень у професійній педагогіці.
- Сутність і структура педагогічного процесу.
- Проектування педагогічного процесу.
- Навчально-професійна діяльність як умова професійного особистісного розвитку.
- Критерії ефективності професійного навчання.
- Методи професійного навчання.
- Основні форми організації виробничого навчання.
- Розвиток класно-урочної системи організації навчання.
- Реалізація міжциклових і міжпредметних зв'язків.
- Диференціація та індивідуалізація процесу навчання.
- Форми організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.
- Функції і зміст додаткової професійної освіти.
- Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учня і студента.
- Засоби навчання як категорія дидактики.
- Інноваційні підходи до організації освітнього процесу.
- Сучасні інформаційні і комунікативні технології в навчанні.
- Комп'ютеризація освітнього процесу.
- Принципи дидактики.
- Блочно-модульний підхід до навчання у професійній школі.
- Організація навчальної діяльності учнів і студентів з використанням проблемного навчання.
- Організація самостійної роботи студентів з використанням ігрової технології

навчання.

Структура процесу виховання в професійній школі. Зміст професійного виховання.

Зв'язок і залежність між загальними і специфічними методами виховання в умовах професійної школи.

Поняття про професіоналізм діяльності викладача й педагогічного працівника.

Сутність професійно-педагогічної культури викладача.

Поняття про управління освітніми системами та педагогічний менеджмент.

Принципи педагогічного менеджменту.

Традиційна (усталена) технологія навчання.

Інформаційні й модульні технології у професійній освіті.

Методи педагогічних досліджень, їх характеристика.

Педагогічний експеримент і його основні етапи.

Метод тестування в педагогічних дослідженнях.

Діагностика реальних можливостей учнів/студентів у дослідно-експериментальній роботі.

Формувальний етап педагогічного експерименту як метод педагогічних досліджень.

Методи обробки наукового матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варій М. Й., Ортинський В. Л. Основи психології і педагогіки: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 376 с.
2. Васильєв І. Б. Професійна педагогіка: конспект лекцій для студентів інженерно-педагогічних спеціальностей. В 2 ч. Ч.1.. 4-е вид., перероб. і доп. Харків : [б. в.], 2003. 152 с.
3. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. Дрогобич : Вид-во «Коло», 2006. 604 с.
4. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.
5. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : [підручник за модульно-рейтинговою системою навчання]. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 384 с.

6. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. 2-е вид., перероб. доп. Київ : Академвидав, 2007. 616 с.
7. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : [навч. посіб.]. Дніпропетровськ, 2014. 416 с.
8. Гороль П. К., Гуревич Р. С., Коношевський Л. Л., Шестопалюк О. В. Сучасні інформаційні засоби навчання. Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2004. 535 с.
9. Дячкова Т. В. Педагогіка професійно-технічної школи. Херсон : Айлант, 2003. 476 с.
10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Посібник. 2-ге вид., допов. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.
11. Жигірь В. І., Чернега О. А. Професійна педагогіка. Київ : Кондор, 2010. 264 с.
12. Ігнатенко Г. В., Ігнатенко О. В. Професійна педагогіка: навч. посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2013. 352 с.
13. Коваленко О. Е., Ашерев А. Т., Громов Є. В., Ящун Т. В., Сажко Г. І. Педагогічна спрямованість навчального процесу в інженерній педагогіці. Харків : УПА, 2005. 124 с.
14. Коробов Є. Т. Професійна педагогіка. Сутність процесу розуміння навчальної інформації. Навчальний посібник. Дніпропетровськ : НМетАУ, 2007. 52 с.
15. Ничкало Н. Г. Трансформація професійно-технічної освіти України. Київ : Педагогічна думка, 2008. 200 с.
16. Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів: монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. 125 с.
17. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
18. Основні аспекти педагогіки профтехосвіти : [навчальний посібник] / Нікуліна А. С., Молчанов В. М., Верченко Н. В., Торба Ю. І. Донецьк : ДІПО ІПП, 2006. 296 с.
19. Педагогічна книга майстра виробничого навчання: [навч.-метод. посібник] / за ред. Н. Г. Ничкало. [2-ге вид., допов.]. Київ : Вища школа, 1994. 383 с.
20. Педагогічні системи, технології. Досвід. Практика : дов. ст.: у 2 ч. / за заг. ред. П. Матвієнко, С. Клепко, Н. Білик. [2-е вид., доп., перероб.]. Полтава : ПОППО, 2007. Ч. I : А-М. 220 с.
21. Професійна освіта: Словник: навч. посіб. / Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; За ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища шк., 2000. 380 с.

22. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: монографія / за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк : вид. 2-е, доп. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. 380 с.

23. Радкевич В. О. Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю: монографія. Київ : УкрІНТЕІ, 2010. 420 с.

24. Роговська О. О. Професійна педагогіка : конспект лекцій з дисципліни «Професійна педагогіка» для студентів спеціальності 015 «Професійна освіта» денної та заочної форм навчання. Маріуполь : ПДТУ, 2019. 138 с. URL : <http://umm.pstu.edu/handle/123456789/17227>.

25. Сергеева Л. М. Інституції професійно-технічної освіти країн Європейського Союзу: навчальний посібник. Київ : Арт Економі, 2012. 120 с.

26. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : [підручник]. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.

27. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика : навчальний посібник : Київський університет імені Бориса Грінченка. Рівне : Овід, 2012. 352 с.

28. Теорія і методика професійної освіти: навчальний посібник / З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, Р. С. Гурін та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. Київ : Знання, 2012. 390 с.

29. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. 2-е видан., допов. Київ : Академвидав, 2010. 456 с.

30. Чайка В. М. Основи дидактики: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2011. 238 с.

31. Шевчук С. С. Діяльність педагога професійної школи у контексті інноватики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації. Біла Церква : БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ, 2017. 106 с.

32. Ярощук Л. Г. Методика виховної роботи: навч. посібник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2012. 320 с.

Гарант освітньо-наукової програми
«Професійна освіта»

Ігор ГЕВКО